

Direktor Kalle Kallio, Töörahva keskmuseum Werstas:
Võrgunäitused muuseumididaktika osana

Soome muuseumid on viimase kümne aasta jooksul arendanud teenuseid, mida pakkuda internetis. Võrgunäitusest on saanud ajapikku väljakujunenud viis tutvustada erinevaid muuseumi tegevusega seotud teemasid. Paljud võrgunäitused on saanud teoks tänu haridusministeeriumipoolsele rahastusele.

Võrgunäitus, see on muuseumi internetti tehtud näitus, mis tutvustab mingit spetsiaalset teemat. Minu ettekanne põhineb kasvatusteaduste alal tehtud uurimisel, kus ma uurisin 121 elektroonilist näitust, mis olid valminud 2004. a. lõpuks. Uurimuse võib alla laadida aadressilt:

www.helsinki.fi/~kekallio/gradu2.pdf

Mõte korraldada võrgunäitus, tekib kas seoses vahelduva näitusega, juubeli-aastaga muuseumis, huvitava koguga vms. Sageli on muuseumi esimene võrgunäitus just kui muuseumi visiitkaart, mis jutustab internetis muuseumi olulisema loo. Võrgunäituste teemavalikul on mitmeid piiranguid, nt. autoriõigused. Paljud võrgunäitused rõhutavad kultuurikeskkonna olulisust ja avavad inimeste silmi linnamaastiku suhtes.

Oma sisu poolest on näitused väga erinevad ja need ühendavad eri moodi internetilehekülgedel, muuseuminäitustel ja väljaannetes oleva. Võrgunäitused järgivad tugevasti muuseumis olevate näituste konventsiooni. Erialakirjanduses on olnud juttu, et uuel tehnoloogialt eeldatakse just vastupidist lähenemisviisi, kus digitaalse muuseumipedagoogika parimaid toimimisviise ei saa ellu viia tavalises kohaga seotud olevas muuseumis. Tundub, et võrgunäitustel ei ole veel vähemalt tänaseni iseseisvat rolli traditsioonilise muuseumipedagoogika kõrval.

Õpetaja seisukohast ei tohiks traditsioonilise ja digitaalse muuseumitegevuse vastandamine olla oluline probleem. Võrgunäituse kasutamine õppeprotsessis võib olla loomulik osa õpetusest ja seda ei peaks muuseumitöötajad alahindama. Muuseumiõpetuse idee on kogude ärakasutamine, mitte aga õpetuse vorm või teatud õppimiskeskond. Võrgunäituste arengut piirab mõtlemisviis, kus internetti loodud materjali kasulikkust mõõdetakse muuseumi edukuse järgi. Halvimal juhul võrgunäitusest saab muuseumi reklaam, mille mõtteks on meelitada uusi külastajate sihtgruppe ja jätta avalikkusele tänapäevane pilt muuseumist.

Muuseumid arvavad millegipärast, et nende ülesanne on valgustada. Seda näeb võrgunäitustel võidutsevates tekstides ja muuseumis tehtud uurimustöö kohusetundlikes raportites. Minu arvates on siiski oluline, internetis kasutatakse ära neid omadusi, mida uus vahend võimaldab. Võrgunäituste hulgas on mõned väga head näited selle kohta, kuidas harivat mängu saab ühendada teadusliku tekstiga nii, et teksti usutavus ei saa kannatada.

Esimesed võrgunäitused meenutasid digitaalseid väljaandeid, kus pikk tekst oli jagatud mitmele leheküljele. Areng liigub internetti loodud õpikeskkonna suunas, kus rõhku pannakse otsingumootoritele, mängudele ja animatsioonidele.

Võrgunäituste erineva taseme ja aegunud teostusviiside taga on osaliselt kindlasti puudulikud oskused ja ressursid, kuid sama oluline on ka töötajate arusaam näituse loomise ülesehitusest, õppimisest ja võrgunäituse rollist muuseumitöös. Tundub, et sageli valitakse enne teema ja alles seejärel teostus. Tehniline teostusviis või pedagoogiline idee peaksid olema teostuse lähtekohana ja alles seejärel peaks valima teema. Võrgunäitustel võidutsevat tekstiosalust seletab traditsiooniline arusaam õppimisest, kus peetakse oluliseks tarbeteksti meeldejätmist. Sotsiaalne suhe võrgunäitustel piirneb suures osas kasutaja võimalusel valida, mida vaadata ja mida lugeda. Inimeste vaheline kommunikatsioon või internetis toimivate programmide kasutamine on võimalik vaid üksikute võrgunäituste puhul. Kõige huvitavam vaatenurk võrgunäituste sotsiaalsest suhtest tekib kogude ja kasutaja vahel. Selline suhe saab tekkida näiteks kogude tähendust arutlevate tekstide, küsimuste ja ülesannete abil. Võrgunäitus võib aga ka kannustada praktilist tegevust, näiteks meisterdamist või märkmete üleskirjutamist.

Muuseumiõpetuses on kõige olulisem inimese ja kogu kokkusaamine. Muuseuminäituse tekstid või internetis teostatav ajalooline mäng on vaid vahendid, mille abil see kohtumine luuakse. Pean seega esmatähtsaks, et võrgunäituste puhul pöörataks rohkem tähelepanu kogudele ja nende ärakasutamisele uue tehnoloogia abil. Tehniliselt leidlikud ja pedagoogiliselt küpsed programmid ei vasta sellistena veel muuseumiõpetuse vajadustele.

Oluline puudus võrgunäituste puhul on ka see, et külastajale ei pakuta võimalust tõlgendada näitust. Kui inimene käib muuseumis, siis ta tõlgendab lõpuks ise nähtut, kuid sellist protsessi üldiselt võrgunäitustel ei toetata. Näiteks uuriva õppimise puhul on tähtis õigesti esitatud küsimused ja reaalse ning keeruliste probleemide lahendamine. Õpetamisprotsessi lihtsustaksid õpetaja jaoks tehtud juhised, kuid üle 80% minu poolt uuritud näituste juures ei olnud mingeid juhiseid. Nendel näitustel, kus oli juhised, oli enamik neist siiski suunatud külastajale, mitte õpetajale.

Muuseumil on raske loobuda oma autoriteetsest positsioonist ajaloolise tõe väljaselgitajana. Võrgunäitustel räägitakse harva, kuidas ajalooline tõde tekib või milliseid vastuolusid tehtud tõlgendused sisaldavad. Võrgunäitusi peakski arendama rohkem uute vaatenurkade pakkujana, mõtete tekitajana ja küsimuste esitajana.

Ajalugu kirjeldatakse võrgunäitustel väga erineval viisil. Erinevad ajaloolised nägemused tulevad välja, kuid valikuid on tehtud võrdsest pedagoogilistest ja kunstilistest põhjendustest. Ajalooline muutus jääb enamikel näitustel lokaliseerimata või seda kirjeldatakse osana aja muutuste käigus, ilma selge seoseta tolle aja eesmärkidega. Vastavalt on näitusi, kus nähtused esitatakse muutumatuks ja lahus ajaloolistest seostest. Tehnilist arengut rõhutavates näitustes sünnib kõrvalproduktina uskumatult sageli ülevoolavat progressiustku või sihilikku nostalgiat.

Head ajaloolist erapooletust oli näitustel, kus mineviku vastuolusid ei vaadeldud vaid ühe käsitluse valguses, vaid eesmärgiks oli terviku käsitlemine, vastuolude äratundmine ja nende taustade valgustamine. Selline arutlev lähenemisviis võimaldab ka seda, et tõlgenduse tegemine jääb lõpuks ikkagi külastaja teha.